KESİT AKADEMİ DERGİSİ
ISSN: 2149-9225
The Journal of Kesit Academy
Doi: 10.29228/kesit.78926
Research Article

Sanat Tarihinde Cinsiyet Ayrımcılığı; Hilma Af Klint'te Feminist Bir Bakış Büyük

Gender Discrimination in Art History; A Feminist Perspective on Hilma Af Klint

Yıldız İNALÖZ [a] Ayça TUFAN [b]

Geliş: 21.10.2024 | Kabul: 23.12.2024

Öz: İnsanın doğayı ve yaşamı anlamlandırma ile varoluşu anlayabilme çabasının en güçlü ifade araçlarından biri sanat olmuştur. Sanat, taklit etmeyle başlayan bir süreç olarak doğanın ve yaşamın anlamını yansıtmakla uzun süre ilgilenmiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde ise yaşanan değişimlerle birlikte sanatta taklitten uzaklaşan nesne, deformasyona ve yapı bozuma uğratılabilmiştir. Bundan nasibini alan soyut sanat akımında da, gerçek nesnelerin temsilinden bağlarını koparmış bir üretim söz konusudur. Bu çalışmada 20.yüzyılın başlarından itibaren soyut sanat akımının ortaya çıkışı. dayanak noktaları, tarihsel süreç içindeki gelişimi ve soyut sanat algısın zihinsel süreci Hilma af Klint üzerinden incelenmiştir. Resim ve heykelde geleneksel formların terk edilmesiyle iç dünyayı, duyguları ve somut olmayan düşünceleri ifade etmenin önü açılmıştır. Bu ifade biçiminin etkileri Klint üzerinden incelenirken beraberinde sanat tarihi boyunca kadın sanatçıların az olması ve görünür olma çabası, kadınlara dayatılan cinsiyet rolleri ve toplumsal yapının kadın üzerindeki baskılayıcı ve sınırlayıcı etkisi de bir ölçüde ele alınmıştır. Hilma af Klint, genellikle Kandinsky'den önce soyut resim yapmış olmasıyla bilinmektedir. 1906 yılında, Kandinsky'nin ünlü soyut çalışmalarından birkaç yıl önce, Hilma af Klint soyut resim yapmaya başlamıştır. Ancak sanat dünyasında soyut sanatın babası olarak Kandinsky bilinmektedir. Bu çalışmada, avangart kadın sanatçılardan olan Hilma af Klint'in soyut tarzda ürettiği eserlerinin soyut sanat üretiminde bıraktığı izler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soyut sanat, kadın sanatçı, feminist sanat, Hilma af Klint, Wassily Kandinsky, cinsiyet.

[a] ✉ Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi
Türkiye | yildizinaloz24@gmail.com
[b] ✉ Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi
Türkiye | atufan@yildiz.edu.tr

Citation: İnalöz, Y. ve Tufan, A. (2024). Sanat tarihinde cinsiyet ayrımcılığı; Hilma Af Klint'te feminist bir bakış büyük. *Kesit Akademi Dergisi*, 10 (41), 126-149.

Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. *This article was checked by Intihal.net.* Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. *This article is under the Creative Commons license.*

Abstract: Art has been one of the most powerful means of expression of the human endeavour to make sense of nature and life and to understand existence. Art has long been interested in reflecting the meaning of nature and life as a process that begins with imitation. In the 20th century, with the changes experienced, the object, which moved away from imitation in art, could be subjected to deformation and deconstruction. In the abstract art movement, which has its share of this, there is a production that has severed its ties with the representation of real objects. In this study, the emergence of the abstract art movement since the beginning of the 20th century, its bases, its development in the historical process and the mental process of abstract art perception are analysed through Hilma af Klint. The abandonment of traditional forms in painting and sculpture paved the way for expressing the inner world, emotions and intangible thoughts. While analysing the effects of this form of expression through Klint, the scarcity of women artists throughout the history of art and their efforts to be visible, the gender roles imposed on women and the oppressive and limiting effect of the social structure on women are also discussed to some extent. Hilma af Klint is generally known for her abstract painting before Kandinsky. In 1906, a few years before Kandinsky's famous abstract works, Hilma af Klint began to paint abstractly. However, Kandinsky is recognised as the father of abstract art in the art world. In this study, the traces left by the abstract works of Hilma af Klint, one of the avant-garde women artists, in the production of abstract art are discussed.
Keywords: Abstract art, women artist, feminist art, Hilma af Klint, Wassily Kandinsky, gender.

Giriş

Sanat, bireyin düşünce ve duygularını her hangi bir sanat kanalıyla ifade etme biçimidir. Soyut sanat ise bu kanalın gerçek nesnelerin temsilinden bağlarını koparmış hali olarak tanımlanabilir. Sanatın her alanında önemli olan renk, form, çizgi gibi görsel unsurlar soyut sanatın temel unsurdur. Bu akım, 20. yüzyılın başlarında Avrupa'da gelişmiş ve birçok farklı akımın doğuşunun kaynağı olmuştur.

Soyut sanatta kadın sanatçılar, zaman içinde kendi benzersiz ifade tarzlarını geliştirmiş ve soyut sanatın şekillenmesine katkıda bulunmuşlardır. Pek çok alanda olduğu gibi sanatta da yaratıcılığı ifade etme özgürlüğünün, kalıplaşmış toplumsal normlar nedeniyle erkek ve kadın sanatçılar için aynı olmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın konusu soyut sanat akımı alanında eserler üretmeye ve var olmaya çalışan ve bu alanda ilk kadın sanatçı olan Hilma af Klint'tir. Sanatçının çalışmalarının feminizm bağlamında incelenmesi, dönemin kadın

sanatçılarının sanat dünyasındaki yerini anlamamızda bizlere yol gösterebilir. Hilma af Klint ve Wassily Kandinsky, 20. Yüzyılın başlarında soyut sanatın gelişimde önemli rol oynayan sanatçılardır. Soyut resim kavramını Kandinsky, 1910 yılında yaptığı çalışmasıyla resim sanatına katmıştır. Soyut sanat alanında ilk eser üreten sanatçı Hilma af Klint olmasına rağmen, sanat tarihçileri tarafından kabul edilen ilk bilinen eser, Kandinsky'nin eseridir. Kandinsky'nin çalışmasında kullandığı materyaller suluboya, hint mürekkebi, kalem ve kâğıttır. Ancak Hilma af Klint'in çalışmaları, sanat tarihindeki bazı kabul görmüş normları sorgulamamıza ve yeniden değerlendirmemize olanak tanır.

Bu çalışmada soyut sanatın dayanak noktalarına, zihinsel süreçte nasıl işlediğine, toplumsal cinsiyet ayrımcılığında kadın sanatçıların var olma çabalarına ve avangart kadın sanatçılardan Hilma af Klint'in çalışmaları ve soyut sanata katkısının incelemesi yapılmıştır. Çalışmada arşiv tarama ve literatür tarama yöntemleri kullanılmıştır.

1. Soyutlamaya Bakış

20. yüzyılla birlikte bilimsel buluşlar ve teknolojik gelişmeler yaşamın her alanını etkilediği gibi sanat alanında da etkilemiştir. Sanat alanını kökten sarsan fotoğraf makinesinin icadı ile gerçekliğe ulaşım saniyelere indirgenmiştir. Satır ve Kayserili'ye (2013)'e göre, fotoğraf makinesinin icadı, insan aklının şaşırtıcı bir ürünü olarak, ressamların günlerce emek vererek uğraştıkları gerçeklik hissini saniyeler içinde yakalayabilme kapasitesiyle sanat dünyasında büyük bir dönüşüm yarattı. Bu gelişmeler sonucunda, resim sanatının kendi iç dinamiklerine yönelmesi ve değişen gerçekliğe ulaşma arayışında biçimsel sorunlara odaklanması kaçınılmaz oldu. Bu noktada, resim sanatı, natüralist yaklaşımlardan uzaklaşarak soyut arayışların içine girmeye başladı.

Soyut sanatın en önemli özelliklerinden biri, nesnelerin gerçek dünyadaki tasvirinden uzaklaşarak somut olmayan kavramları ve duyguları ifade etme amacını taşımasıdır. Nesnel dünyadaki ifadesinden ayrılan ve nesnelerin var olmadığı bir dünyada var olan bir duygu, his sürecidir. Sanatçılar nesneleri tanınmaz hale getirerek veya bunlardan tamamen vazgeçerek soyut formlar oluştururlar. Soyut sanat, sanat

OPEN ACCESS creative commons COPE

eserlerinde somut nesnelerin anlamsal içeriğini terk ederek renk, çizgi, form ve kompozisyon gibi öğeleri odak noktasına alır. Bu öğelerle kendini ifade eder. Savaşer'e (2021) göre, evrensel bir ifadeyi elde etmede doğal formlar engel olabilir. Konu ve nesne arasında plastik bir eşdeğerlilik olmadığı için, doğal formlar evrensel ve genel olanın doğrudan ifadesini zorlaştırır. Her sanat anlayışı belirli bir ilgi ve gerçeklik içerir. Sanatta gerçekliğe farklı şekillerde yaklaşır ve sanat algısının belirlenmesinde gerçeklik uygun şekillerde biçim alır. Bu bağlamda, sanattaki biçim verme araçları farklılık gösterir.

Soyut sanatın diğer bir özelliği de biri de evrensel bir dil oluşturabilmesidir. Renklerin, çizgilerin ve şekillerin kompozisyon içinde kullanım şekli izleyende grafik ve evrensel bir şekilde iletim yolu sunar. Atalay'a (2023) göre, sanatçının soyutlama sürecinin aşamasıyla birlikte eserleri ortaya çıkar. Sanatçı iç dünyasını, iç âlemini eserlerine yansıtır ve bu yansımanın sonucunda da eserin içine izleyiciyi de dâhil eder ve izleyene de farklı bir deneyim yaşatır. İzleyicisine kendi bakış açısıyla eserini yorumlama imkânı tanır. Soyut sanat sanatçısı kendine özgü, has bir dil geliştirir. Sanatçı eserinin biricikliğine onun soyut sanat içerisinde geliştirdiği kendine özgü bir dille ulaşır. İzleyicisine bilineni ardında bırakıp bilinmeyen gizemli dünyanın kapısını açar. Soyut sanatta görünen nesne önemini yitirmiştir. Görünmeyen his önemlidir.

1. 1. Soyut Resim Sanatının Dayanak Noktaları

Tarihsel süreçte insanın doğayı anlamlandırma, yaşamı anlamlandırma ve varoluşu anlayabilme çabasının en güçlü ifade edebilme araçlarından biri sanat olmuştur. Taklit etmekle başlayan bu süreç 20. yüzyıldaki gelişmeler ve dönüşümlerle taklitten uzaklaşarak nesne deformasyona ve yapı bozuma uğramıştır. Kalfa'nın (2019) düşüncesine göre, yüzyıllar boyunca resim sanatı belli otoritelerin elinde olmuş, konu bağlamında geleneksel, dini ve siyasi içerikleri içinde barındırmış ve bunların tasvirinde kullanılmıştır. Ancak artık resim sanatı kendine ait bileşenleri ile kendini gösterecektir. Sanat, sanat içindir iddiası da bu şekilde doğmuştur. Form, renk, çizgi artık bir şeyi betimlemek için kullanılmayacak, renk, hangi rengi temsil ediyorsa o renk olduğu için

değer görecektir. Mutlu ve Dede'nin (2022) düşüncelerine göre, doğalcı bir sanat yaklaşımdan uzaklaşılarak, soyut sanata evirilme gerçekleşmiştir. Doğanın detaylarının olduğu şekilde yansıtılmasından vazgeçilmiş, böylece doğaya duyulan bağlılıktan kopuş başlamış, zihinsel bir sürecin ve kavramsal bakış düşüncesinin doğuşu gerçekleşmiştir. Doğayı yeni bir üslup ve formda ifade ediş biçimi başlamıştır. Cezanne'ın algılayış şekli ile dönüşüm başlamış yeni bir yüzyılın temelleri atılmıştı. Cezanne'la birlikte geleneksellikten kopma başlamış, soyutlamaya giden kapı aralanmıştır. Cezanne bu temellendirme üzerine Kübizm felsefesinin doğmasını sağlamıştır. Özderin'in (2008) söylemlerine göre, özelliklede Kübizmle de nesnede yapı bozum başladı. Soyut resim sanatında yapı bozumunu Sentetik Kübizmde sanatçılar uygulamaya başladı. Temelde kompozisyonun nesne anlayışı Sentetik Kübizm de bulunmaktaydı. İlk soyut resim anlayışı yapı bozumu ile birlikte Sentetik Kübizm de görülmektedir. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde her alanda olduğu gibi sanat alanında da yeni oluşumların ve dönüşümlerin yaşandığı zamandır. Fransız Devrimiyle yeni düşünce yapılarının çıkmasının sanat alanındaki çalışmalara da radikal bir etkisi olmuştur. Sanat alanındaki bu dönüşüm de geleneksellikten bir kopuş vardır. Soyut sanat, 20. yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkan bir sanat akımıdır. Sanatçının nesneleri gerçekçi bir şekilde taklit etme zorunluluğunu reddetmesidir. Sanatçılar duygusal ifade, renk etkileşimleri, dokular ve soyut formlar aracılığıyla izleyicisiyle iletişim kurma özgürlüğüne sahiptirler.

Kandinsky ile sanat alanına giren soyut sanat kavramı, Sezer ve Sezer'in (2020) söylemlerine göre, sanatçının 1910 yılında kâğıt üzerine yaptığı suluboya çalışmasında soyut bir ifade ile kendini göstermiştir. Akımda bilinen ilk eserde Kandinsky hint mürekkebi ve kalem kullanarak yaptığı çalışmasıdır. Bu akım, nesnel gerçekliğin yansıması yerine soyut kavramları, renkleri, çizgileri, formları ve yüzeyleri vurgulamaktadır. Soyut sanat, figüratif tasvir yerine soyutlamayı esas alır ve izleyicinin duygusal, estetik ve zihinsel deneyimlerini öne çıkarır. Soyut sanat akımının çıkışıyla geçirdiği tarihsel süreç incelenirken, resim, heykel gibi geleneksel formların terk edilmesiyle soyut bir ifade biçimi

OPEN ACCESS creative commons COPE

yaratıldığı görülmektedir. Soyut sanatın kökenleri, modernizmin ve çağdaş sanatın evrimine paralel olarak gelişmektedir. Soyut sanat akımının içinde barındırdığı akımlar vardır. Bu alt akımlar arasında Konstrüktivizm, Suprematizm ve Soyut Geometriyi sayılabilir. Her biri soyutlamayı farklı bir perspektiften ele alarak ve sanatçılarının kendine özgü bir dil geliştirmesine olanak sunar.

1. 2. Soyut Sanat Algısında Zihinsel Süreç

Soyut sanatta zihinsel süreç, sanatçının içsel dünyasının dışa vurumu olarak işler. Öztütüncü ve Özkartal'ın (2015) düşüncelerine göre, sanat eserinde form içeriğe uyumlu ve bağlı olmalıdır. Bir sanat eserinin nasıl yapıldığı ile ne anlatmak istediği arasında bir bağlantı bulunmalıdır. İzleyici bu sayede eseri incelerken, irdelerken sanatçının sanat anlayışını, sanatçının estetik değerlerini görebilmekte ve sanatçının iç dünyasını da inceleyebilmektedir. Sanatçı, soyut form ve renkleri kullanarak kendi duygusal ve düşünsel deneyimlerini ifade eder. İzleyici soyut eserin karşısında kendi nesnel gerçekliğinin ötesinde kendi anılarının kendi duygusal tepkilerinin kendi düşsel düşünceleriyle bu eseri yorumlama ve anlama sürecinin içine girer. İzleyici yorumlama ve anlam oluşturmayı kendi zihinsel sürecinde deneyimler. Sezer ve Sezer'in (2020) çalışmasına bakıldığında, Kandinsky'nin zihinsel sürecini etkileyen ve onun nesne bağlamından koparan süreç, Monet'nin 'Balyalar' serisi resimlerinden birini gördüğünde gerçekleşir. Kandinsky'in eserlerinde kullanmış olduğu renkler ve formlar geometrik kurgusuyla uyum içindedir. Sanatçının Sanatta Zihinsellik Üstüne ve Sanatta Ruhsallık Üzerine yazmış olduğu kitaplarında renklerin seslerle ilişkisine ve izleyici üzerindeki psikolojik etkisine değinir. Resimde izleyici, nesnel dünyadan uzaklaşarak kendi içsel yaşantısına doğru yönlendirme yaşar. Sezer ve Sezer'in (2020) çalışmasına bakıldığında Kırmızı ve tonları, sarı ve tonları, kendilerine kontrast oluşturan mavi ve yeşil gibi soğuk renklerin nabız atışı gibi düzenlenmesi izleyicide ruhsal titreşimler uyandırır. Bu renk kombinasyonlarının ve dizilişlerinin psikolojik etkileri, renk teorisinin temel unsurlarından biridir. Kandinsky'nin sanata olan duyarlılığı ve ifadeye verdiği önem, onu çevresindeki somut nesnelerden soyut geometri biçimlerine, sayılara,

renk ve seslere kadar her şeyin bir kişiliği ve karekteri varmış gibi görmesine neden olmuştur. Bu yaklaşım, Kandinsky'nin eserlerinde görülen derin soyutlamalar ve sembolik anlatımlarla kendini gösterir. Onun için renkler ve biçimler, yalnızca görsel unsurlar değil, aynı zamanda duygusal ve ruhsal ifadelerin araçlarıdır. Kandinsky, kompozisyonunda aktardığı bu ruhsal titreşimle izleyicisiyle etkileşim içine girer. 20. yüzyıl, insanlığın bir dizi bilimsel, sosyolojik ve teknik açıdan devinim niteliğinde pek çok gelişmenin yaşandığı bir dönemdir. Bu döneme eşlik eden değişimler, modern dünya görüşünün oluşmasına ve insanların soyut değerlere, düşüncelere ve sanatsal ifadelere yönelmesine yol açmıştır. Bilim ve sosyolojideki bu gelişme, insanların dünyaya bakışını ve kendi varoluşunu temelden değiştirdi. Albert Einstein'ın görelilik teorisi, klasik fizik anlayışını sarstı ve zaman ve uzayın göreliliğini ortaya çıkardı. Bu da evrenin daha karmaşık ve soyut bir yapıya sahip olduğu fikrini güçlendirdi. Benzer şekilde mikro kozmosun kuantum mekaniği gibi keşifler, nesnel bir gerçekliğin altında yatan katmanlara ilişkin karmaşık bir yapıya sahiptir. Sosyolojik olarak sanayileşme, küreselleşme ve toplumsal değişimler insanların topluma ve kendilerine bakış açılarını etkilemiştir. Modernik anlayışı geleneksel değerleri sorgularken bireysel özgürlüğü ve bağımsızlığı öne çıkarmıştır. Bu bağlamda insanlar daha önce tanımlanmış rol ve normlardan ayrılarak kendi kimliklerini oluşturmaya başladılar. Bu bilimsel ve sosyolojik değişimler sanat dünyasında da dönüşümlere yol açtı. Sanatçılar nesnel dünyanın sınırlarının ötesine çıkarak soyut ifadelere yöneldiler. Sanatyapıyo (2023) Özellikle soyut sanat akımı nesnelerin fiziksel benzerliğinden ziyade renk, biçim ve duygu gibi soyut unsurları ön plana çıkarmıştır. Sanat artık iç dünyayı, duyguları ve soyut düşünceleri ifade etmenin bir yolu haline geldi. Bu anlamda sanatsal yaratımlar somut gerçekliğin ötesine geçen deneyimler sunmaya başlamıştır. Soyut sanat, izleyiciyi düşünce ve duygu yolculuğunda ki zihinsel süreçlerinden yola çıkararak nesnel gerçekliğin ötesinde soyut dünyaya izleyicisini davet eder. Bilim ve felsefenin yanı sıra sanatçılar da evrenin soyut yapısını anlamaya çalışma konusunda önemli bir rol oynamışlar

OPEN ACCESS creative commons COPE

ve bu durum eserlerinin soyutluğuna ve duygusal derinliğine yansımıştır.

2. Sanat Tarihinde Cinsiyet Ayrımcılığı Ve Kadın Sanatçıların Varlığı

Sanatçının yetiştiği coğrafya, cinsiyeti, eğitimi, dini ve bunun gibi faktörler sanatçının sanat eserinin oluşumunu şekillendirir. Erikli'ye (2020) göre, geleneksel aile yapılarının hakim olduğu ve kadının sosyal yaşama katılımının kısıtlı olduğu toplumlarda, toplumsal cinsiyet rolleri daha belirgin ve katı bir şekilde tanımlanmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı, derinlemesine kök salmış bir sorun olup, cinsiyet temelli eşitsizleri ve stereotipleri besleyen bir döngü oluşturabilmektedir. Bu ayrımcılık, genellikle kadın ve erkek rolleri arasında geleneksel normlara dayanır ve bir cinsiyetin diğerine üstünlük kurma halidir. Cinsiyet ayrımcılığın kökenlerinde, cinsiyet stereotipleri ve ataerkillik gibi kavramlar bulunur. Ataerkillik, toplumun erkekleri, kadınlardan üstün tutma eğiliminde olan ve bu durumu destekleyen bir ideolojidir. Cinsiyet stereotipleri, bireyleri belirli cinsiyetlere ait özelliklerle ilişkilendiren, genellikle dar ve katı inançlara dayalı önyargılı düşüncelerdir. Bu stereotipler, bireylerin potansiyelini sınırlayabilir ve belirli rollerin dışına çıkmalarını engelleyebilir. Özel Doğan ve Piyal'ın (2017) söylemlerine göre, toplum tarafından inşa edilen cinsiyet rolleri, yalnızca kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları belirlemekle kalmaz; aynı zamanda sosyal kaynaklara erişim, fırsatların değerlendirilmesi, sorumlulukların ve kaynakların dağıtımı üzerinde de büyük bir etkiye sahiptir. Kadınlar, yaşamlarının çeşitli dönemlerinde, cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklanan çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu yapısal eşitsizlikler, kadınların toplumsal ve ekonomik hayata tam anlamıyla katılmalarını engellemekte ve onları dezavantajlı duruma düşürmektedir. Ulusoy'un (1999) söylemine göre, kadın sanatçılar, profesyonel başarıya ulaşmak için erkek meslektaşlarına kıyasla daha fazla engelle karşılaşmaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı, sanat eğitimi ve kariyer fırsatlarına erişimde eşitsizliklere neden olmaktadır. Bu durum, kadınların sanat dünyasında tanınmasını ve çalışmalarının değerlendirilmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

19. yüzyılın sonlarından itibaren bazı kadın sanatçılar bu engelleri aşarak önemli başarılar elde etseler de, genel olarak cinsiyet temelli bariyerler varlığını sürdürmektedir. Bu bariyerler, kadınların sanatsal üretkenliklerini ve profesyonel gelişimlerini sınırlayan yapısal faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Samsun'un (2016) söylemlerine göre, sosyo-kültürel yapı, bireyler ve gruplar tarafından sürekli olarak tekrar edilen davranış kalıplarının, zaman içinde toplumun temel yapı taşları haline gelmesiyle oluşan kurumlardan meydana gelir. Toplumsal kurumlar, bireylerin davranışlarını düzenler ve sosyal düzenin devamlılığını sağlar. Bu kurumlar, sosyal normları belirleyerek bireylerin hangi davranışlarının kabul edilebilir olduğunu tanımlar ve normların ihlal edilmesi durumunda hangi yaptırımları uygulanacağını belirler. Dolayısıyla, kurumlar, toplumsal düzeni koruma işlevi görür ve bireylerin toplumsal rolleri ve statüleri çerçevesinde hareket etmelerini teşvik eder. Kurumların karşılıklı bağımlılığı ve birbirleri üzerindeki etkisi, toplumsal yapının sürekliliğini sağlar. Bu nedenle, kurumlar toplumsal yapının düzenleyici unsurları olarak kritik bir rol oynar.

Cinsiyet ayrımcılığı, kadın ve erkek sanatçılar arasında belirli kimlik rolleri ve beklentileri oluşturmuştur. Kadın sanatçılar erkek egemen bir toplumda, belirli sınırlamalara tabi tutulmuş ve sanatlarını icra etme ve yaratıcılıklarını gösterebilme konusunda kısıtlamalar yaşamışlardır. Bardakçı ve Oğlak'ın (2022) araştırmalarına göre, 2006 yılından bu yana Dünya Ekonomik Forumu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair göstergeler ve raporlar yayınlamaktadır. Bu raporlar, cinsiyet eşitsizliğinin boyutunu ortaya koymakta ve bu alandaki ilerlemeleri izleme imkanı sunmaktadır. Raporlara göre, cinsiyet eşitsizliği endeksinin en düşük olduğu bölge Sahra Altı Afrika'dır. Bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte, cinsiyet eşitsizliği ulusal ve uluslar arası düzeyde güvence altına alınan düzenlemelerin henüz yeterli olmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, cinsiyet eşitsizliği endeksleri, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında kat edilmesi gereken önemli bir mesafenin olduğunu ortaya koymaktadır. Avrupa bölgesinde cinsiyet eşitliği konusunda nispeten daha olumlu bir tablo çizilse de, Sahra Altı Afrika'da bu eşitsizlik oldukça derindir. Bu durum, cinsiyet eşitliğine

OPEN ACCESS creative commons COPE

yönelik politikaların ve düzenlemelerin etkinliğinin bölgesel farklılıklar gösterebildiğini ve bazı bölgelerde yoğun çabalar gerektirdiğini işaret etmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun raporları, küresel ölçekte toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmaya yönelik stratejilerin belirlenmesinde önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu raporlar, cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması için gerekli adımların atılmasında yol gösterici olmaktadır.

18. yüzyıla kadar kadınların toplumsal rolü, büyük ölçüde eş ve anne olma ile sınırlandırılmıştı. Bu dönemde sanat dünyası, erkek egemen bir yapıya sahipti ve kadın sanatçıların yaratıcılıkları üzerinde ataerkil baskısı bulunmaktaydı. Özyonar Çırak'a (2021) göre, ancak Aydınlanma Dönemi ve Sanayi Devrimi ile birlikte atfedilen bu roller ciddi şekilde sorgulanmaya başlandı. Bu dönemde kadınların hak ve özgürlük mücadelesi başladı ve bu mücadele, küresel alanlarda da kendini gösterdi. Feminizm kavramı ilk kez 1792 yılında Mary Wollstoneccraft tarafından "A Vindication of the Rights of Women (Kadın Hakları Savunucusu)" adlı eserinde akademik bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Wollstoneccraft, bu eserinde kadınların eğitim ve toplumsal statüsündeki eşitsizliklere karşı çıkmakta ve kadınların bireysel haklarını savunmaktadır. Feminizm hareketi, toplumsal normlar ve kültürel yapılar tarafından belirlenmiş cinsiyet rolleri ile mücadele ederek, sanat alanında kadınların özgürlüklerini ve hak arayışlarını destekledi. Bu hareket, kadın sanatçıların kendi yaratıcılıklarını özgürce ifade edebilmeleri ve sanat dünyasında hak ettikleri yeri almaları için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Aydınalp'ın (2020) söylemine göre, Kadınlık, kendisine atfedilen geleneksel misyonu reddederek, insan olma sürecine evirilecektir. Bu dönüşüm, aynı zamanda erkeğin kendi misyonu üzerine düşünmesini teşvik edecektir. Simone de Beauvoir'ın " İkinci Cinsiyet" adlı eseri, cinsiyet rollerinin yeniden değerlendirilmesine olanak sağlamış ve bu durum toplumsal cinsiyet kavramının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Beauvoir'ın çalışmaları, kadının ontolojik ve etik temelinde yeniden kavramsallaştırılmasını mümkün kılmıştır. Bu eser, kadını kendisine yabancılaştıran unsurlar ve dinamikleri deşifre ve ifşa etmiştir. Bu sürecin sonunda, kadını özgürlüğe

taşıyan adımlar hem kadınlar hem de erkekler tarafından desteklenmiştir. " İkinci Cinsiyet" bu bağlamda bir dönüm noktasıdır. Beauvoir'ın ortaya koyduğu argümanlar, kadınların toplumdaki rollerini sorgulamalarına ve bu rollerin dayandığı yapıları eleştirmelerine imkân tanımıştır. Bu süreçte, kadınların özgürlüğüne giden yolda atılan adımlar, geniş bir toplumsal destek bulmuş ve bu destek, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Sanat tarihinde toplumsal cinsiyet ayrımları ve kadın sanatçıların maruz bırakıldıkları sınırlamaların içinde var olma mücadeleleri feminist hareketi ile sorgulanmaya başlanmıştır. Kadın sanatçılar, uzun yıllar boyunca toplumsal normlara, cinsiyet ayrımcılığına ve ataerkil egemen sanat dünyasına karşı verdikleri mücadeleleriyle dikkat çekmişlerdir. Bu mücadele, kadın sanatçıların kendi kimliklerini bulma, ifade özgürlüğü kazanma ve sanat dünyasında eşitlik sağlama çabalarını içermiştir.

Hilma Af Klint: (1862- 1944):

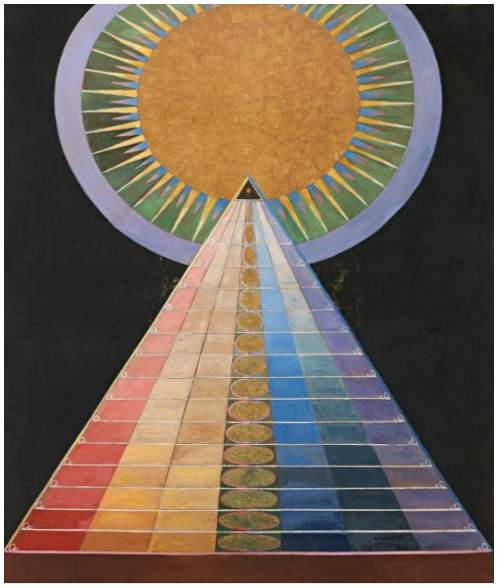
Hilma Af Klint Hayatı ve Sanata Bakışı

Soyut sanat, özellikle 20. yüzyıldan itibaren kadın sanatçılar için önemli bir platform haline gelmiştir. Gelenekselliğin egemen olduğu sanat dünyasında kadın sanatçılar, soyut sanat döneminde daha fazla tanınmaya ve kabul görmeye başlamıştır. Bu dönemde, sanatında avangart bir yaklaşımı benimseyen İsveç asıllı ressam Hilma af Klint, kadın sanatçılar arasında öne çıkan isimlerden biridir. Klint, soyut resim sanatında öncü bir kadın sanatçı olarak kabul edilmektedir. Ancak, sanatsal mirası uzun süre gölgede kalmış ve yaşadığı dönemde ve sonrasında hak ettiği tanınmayı alamamıştır. Klint'in eserleri, mistik bir özellik taşımasının yanı sıra sanatı ve bilimi birleştiren derinlikli bir anlayışın ürünüdür. Soyut sanat tarihinde varlığı büyük olmasına rağmen, geniş kitlelerce keşfedilmesi uzun bir zaman almıştır.

İsveç asıllı olan sanatçı Stockholm'de doğmuştur. Artdog İstanbul'dan (2020) alınan bilgiye göre, Protestan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Çocukluk yıllarının büyük bir bölümünü, babasının

OPEN ACCESS creative commons COPE

deniz subayı olması nedeniyle, Stockholm'deki Karlberg Sarayı'ndaki denizcilik akademisinde geçirmiştir. İlk sanat eğitimini Kerstin Cordon'un gözetiminde klasik portre çalışmaları yaparak almıştır ve bu süreçte günümüzde Konstfack olarak bilinen Teknik Okulu'na devam etmiştir. Bu dönemde, ruhsal ve metafizik olgulara karşı güçlü bir ilgi geliştirmiştir. Ablasının ölümü, Klint'in yaşamında derin bir acıya ve ruhsal dünyaya daha fazla yönelmesine neden olmuştur. Stockholm Kraliyet Akademisi'ne kabul edilen Klint burada eğitim almıştır. Klint'in burada eğitim almasının en önemli sebebi de diğer ülkelerdeki akademilerden farklı olarak bu akademin kadın öğrenci kabul etmesiydi. Kınay Gor'un (2019) söylemine göre, 1882- 1887 yılları arasında burada almış olduğu eğitim, temel sanat eğitimindeki geleneksel sanat teknikleri, botanik ve manzara resimleri ve figüratif resim yapma becerilerini kazandırmıştır. Artdog İstanbul'dan (2020) alınan bilgiye göre, mezuniyetinin ardından Stockholm'ün sanatçılar mahallesinde bir sanat stüdyosu için burs kazanmıştır. Stockholm'de erkek egemen sanat camiasının olmasından dolayı sanatçı kendine burada yer edinememiştir. Dört kadın sanatçı arkadaşıyla birlikte "De Fem" (The Five) grubunu kurmuştur. Bu grup, her hafta bir araya gelerek serbest akışlı yazı ve çizim denemeleri yapmayı amaçlamıştır. Klint ve arkadaşları, sanat yapmanın daha sezgisel ve doğrudan bir yolunu keşfetmeye çalışmış ve bilinçaltını sanat üretiminde bir motivasyon kaynağı olarak kavramışlardır. Sanatçının çalışmaları, şekillerin ve renklerin sembolik anlamlarına dayanmaktaydı. Onun eserleri, genellikle geometrik formlar, parlak renkler ve spiral motifler içermekteydi. Kullanmış olduğu bu öğeler evrensel enerjileri ve ruhsal gerçeklikleri temsil etmektedir. Af Klint'in sanatındaki bu derin sembolizm ve mistisizm, onu çağdaşlarından ayırmaktaydı. Af Klint, özellikle 1906 ve 1915 yılları arasında yaptıkları seanslar ve meditasyonlar, sanatçının eserlerini çok etkilemiştir. Bu seanslar sırasında aldığı ilhamla, yaklaşık 193 büyük boyutlu tuval çalışması üretmiştir. Bu eserler daha sonra "Tapınak için Resim" olarak adlandırılmıştır ve sanatçının önemli eserleri arasında yerini almıştır.

Görsel 1. Hilma af Klint, Group X, Altarpiece No.1,1915. Yağlıboya ve tempera, 240 x 320 cm.

Af Klint, sanatsal ifadenin sınırlarını zorlayarak, geleneksel sanat anlayışının ötesine geçen ve soyut sanatın öncüsü olarak kabul edilen eserler üretmeye başlamıştır. Onun çalışmaları, doğrudan bilinçaltından gelen ilhamla şekillenmiş ve bu durum, dönemin sanat dünyasında oldukça yenilikçi bir yaklaşımı temsil etmiştir. Hilma af Klint'in eserleri, sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda ruhsal ve metafizik boyutlarıyla da dikkate değerdir. 1906 yılında başlamış olduğu "Tapınak için Resim" serisiyle Kandisky'den önce soyut resim alanında eserler üretmiş olduğunu göstermektedir. Artdog İstanbul'dan (2020) alınan bilgiye göre, yönetmen Halina Dyrschka'nın, Hilma af Klint!in ailesi ile işbirliği içinde hazırladığı belgesel, af Klint'in yalnızca sanatsal üretimini ve yaşam öyküsünü değil, aynı zamanda sanat tarihindeki yanlış algılanışını ve hak ettiği yere ulaşamayışını da ele almaktadır. The Art Newspaper'dan David D'Arcy'nin haberinde " Sanatçının biyografisindeki bazı boşlukları doldurmaya yardımcı oluyor" diye tanımlanan bu belgesel, " Zamanın ötesinde olan fakat sanat dünyasının görmezden geldiği bir kadın sanatçının saygıyla selamlandığı" bir

OPEN ACCESS creative commons COPE

çalışma olarak değerlendirilmektedir. Belgeselin dağıtımcısı Zeitgeist, hazırladıkları basın bülteninde Hilma af Klint'in, Ekim 2018' de New York'taki Gunggenheim Müzesi'nde adına düzenlenen retrospektif sergiye dek sanat tarihinin tozlu sayfaları arasında unutulmaya yüz tutmuş bir sanatçı olduğunu vurgulamaktadır.

Görsel 2. "Kurulum görünümü: Hilma af Klint: Geleceğe Yönelik Tablolar, Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, 12 Ekim 2018–23 Nisan 2019. Fotoğraf: David Heald."

Görsel 3. Hilma af Klint'in "Geleceğe Yönelik Tablolar". Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, 12 Ekim 2018–23 Nisan 2019 Fotoğraf: David Heald

Belgesel, Hilma af Klint'in sanatsal yeniliklerinin yanı sıra, onun zamanının ötesindeki vizyonunu ve sanat dünyası tarafından yeterince

takdir edilmemesinin nedenlerini araştırmaktadır. Bu bağlamda, belgesel, sanatçının hayatı boyunca karşılaştığı zorlukları ve bu zorlukların onun sanatsal gelişimine nasıl etki ettiğini detaylandırmaktadır. Ayrıca, belgesel aracılığıyla af Klint'in, soyut sanatın öncülerinden biri olarak hak ettiği değeri geç de olsa görmesi sağlanmaktadır. Bu çalışmanın, af Klint'in sanatsal mirasını daha geniş kitlelere tanıtarak, sanat tarihinde ona layık olduğu yeri kazandırma amacını taşıdığı açıktır.

Hilma af Klint'in çalışmaları incelendiğinde geleneksel sanattan soyut çalışmalara geçişi hızlı bir şekilde yaptığı görülmektedir. 1906 yılında ürettiği çalışmalarını soyut resim alanında gerçekleştirmiştir. Ailesinde yaşadığı kayıplarla beraber o dönemde popülerleşen Spiritualizm akımına ilgi duymaya başlamış ve seanslarına katılmıştır. Af Klint, kendisini sanat yoluyla daha yüksek bir bilinç düzeyine ulaşmak isteyen bir vizyoner olarak görmüştür. Bu bağlamda, onun sanatı, yalnızca görsel bir ifade aracı değil, aynı zamanda ruhsal bir keşif ve iletişim aracı olmuştur. 1906 yılında üretmiş olduğu eserlerine "Görünmeyenlerin Resimleri" olarak adlandırarak bir dizi soyut resim yapmaya başlamıştır. Bu resimler onun doğrudan ruhsal dünyadan aldığı mesajlarla yapıldığını iddia ettiği çalışmalardan oluşmaktaydı. Af Klint bu süreçte kendisine yol gösteren, rehberlik eden varlıkların olduğunu belirtmiştir.

Görsel 4. Hilma af Klint, *De tio största, nr 7, Mannaåldern, grup IV*, 1907. Tuvale monte edilmiş kağıt üzerine tempera, 315 x 235 cm Stiftelsen Hilma af Klints Verk. Fotoğraf: Albin Dahlström / Moderna Museet.

OPEN ACCESS creative commons COPE

Eser, çocukluktan yaşlılığa kadar insan yaşamının dört aşamasını betimleyen bir serinin parçasıdır ve bu özel çalışma "Mannaåldern" (yetişkinlik) aşamasını temsil eder. Hilma af Klint'in bu serideki eserleri, renklerin ve formların sembolik kullanımıyla spiritüel ve mistik temaları işler. Kınay Gor'un (2019) söylemine göre, Hilma af Klint, soyut sanat alanında önemli yer edinmiş sanatçılardan olan Kandinsky, Mondrian ve Maleviçh'in çalışmalarının üretim süreçlerinden farklı olarak onun çalışmalarının yaratım sürecinde bir rehberinin olduğunu iddia etmektedir. Af Klint'in ürettiği işler Avrupa'da ve Rusya'da soyut sanatın başlangıç tarihinden öncesine dayanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında soyut sanatın başlangıç tarihinden önce yapılmış olması af Klint 'in işlerinin ne kadar önemli olduğunu bizlere göstermektedir. Onun işlerinde görünür olmayanın görünürlüğü önemlidir.

Af Klint, eserlerini çoğunlukla medyumlar ve spiritüel rehberlerden aldığı ilhamla yaratmıştır. 1000'in üzerinde eser üretmiştir. Eserleri çok büyük boyutlu çalışmalardan oluşmaktaydı. Kınay Gor'un (2019) söylemine göre, Hilma af Klint, Kandinsky'den önce kurduğu spiritüel bağlantıyla, adeta insanlığa ilahi mesajlar ileterek, anlamamız ve düşünmemiz için devasa tuvallerinde fiziksel formlarda felsefi fikirler ve manevi kavramlar sunmuştur. Sanatçının eserleri, onun derin duygularını ve düşüncelerini, sadece maddi dünyadan öteye geçen bir anlayışı ifade etmeyle kalmayıp, aynı zamanda insanın ruhsal boyutunu keşfetme çabasını yansıtmaktadır. Son dönemlerde, Hilma af Klint hakkında birçok kongre düzenlenmiş, kitaplar yazılmış ve akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, onun sanatının ne denli derinlikli ve etkileyici olduğunu açıkça göstermektedir. Af Klint'in eserleri, sanat tarihindeki yerini sağlamlaştırmış ve modern sanatın gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur. Artdog İstanbul'dan (2020) alınan bilgiye göre, af Klint'in yaratıcı süreci, 1908 ve 1912 yılları arasında önemli bir kesintiye uğramıştır. Bu dönemde, annesinin bakımıyla ilgilenmiş ve kitaplara yoğunlaşmıştır. Annesinin görme yetisini kaybetmesi, af Klint!in sanatsal çalışmalarına ara vermesine neden olmuştur. 1912 yılından sonra "Tapınak Serisi"ni boyamaya devam etmiş ve aynı zamanda bir peyzaj sanatçısı olarak tanınmıştır.1915' ten sonra af Klint,

"ilahi rehberliğin" sona erdiğini belirtmiştir. Bu dönemde resme olan bakışı değişmiş, tuval üzerine yaptığı büyük ölçekli yağlı boya çalışmalarını azaltmış ve suluboya ile kağıt üzerinde denemelere başlamıştır. 1917 yılında, metafiziksel deneyimlerini detaylandıran "Studier över Sjalslivet" (Ruh'un Yaşamı Çalışmaları) adlı eseri kaleme almış ve bu eserde 1200'den fazla sayfa yazı bulunmaktadır. Bashkoff'a (2018) göre, 1970'lerin sonlarında, Stockholm Üniversitesi'nden İsveçli sanat Tarihçesi Ake Fant, sanatçının çalışmalarını araştıran ilk akademisyen oldu ve onun monografisi "Hilma af Klint: Ockult malarinna och abstrack pionjar" (Okült ressam ve soyut öncü) (1989) hala temel bir çalışma olarak kabul edilmektedir. Hilma Af Klint!in soyut sanatın öncülerinden biri olarak kabul edilmesi ve uluslar arası tanınırlılığı 1986 yılında Los Angeles Country Museum of Art düzenlenen "The Spitural in Art: Abstract Painting 1890-1985" sergisiyle başlamıştır. Bashkoff'a (2018) göre, sanatçının eserleri, soyut sanatın doğuşunda kilit rol oynarken, bu çalışmaların çoğu, onun ölümünden sonra bile gizli kalmıştır. Af Klint, eserlerinin ölümünden en az yirmi yıl sonra sergilenmesini istemişti, çünkü dönemin sanat dünyasının bu çalışmaları anlamayacağına inanıyordu. Af Klint'in eserleri Hilma Af Klint Vakfı tarafından desteklenip tanıtılmıştır. Artdog İstanbul'dan (26 Nisan 2020) alınan bilgiye göre, annesini 1920 yılında kaybettikten sonra, bir yıl boyunca Güney İsveç'teki sahil kenti Helsingborg'a taşınan Hilma af Klint, çalışmalarının dönemin izleyicileri tarafından takdir edilmeyeceğini düşündüğü için tüm eserlerini yeğenine bırakmaya karar vermiştir. Sanatının temelde yatan maneviyatı, ilham ve yaratıcılığının ana kaynağı olmuştur. Doğaya, metafiziğe ve bilinmeze olan ilgisiyle kendi tarzını yaratmıştır. Avrupa'da hakim olan avangart akımlardan uzak durarak, özgün bir sanat pratiği geliştirmiştir. Hilma af Klint, geride 1200'den fazla resim, 100 metin ve 26.000 sayfalık not ve eskiz bırakmıştır. 1944 yılında İsveç'in Sjursholm kentinde hayatını kaybetmiştir. Bu dönemdeki çalışmalarının ve yaklaşımlarının, onun sanatsal gelişimine ve soyut sanatın öncüsü olarak kabul edilmesine önemli katkılarda bulunduğu açıktır. Yılmaz'ın (2020) söylemlerine göre, Hilma af Klint'in tuvalleri, soyut sanatın öncülerinden sayılan Wassily Kandinsky, Kazimir

OPEN ACCESS creative commons COPE

Malevich ve Piet Mondrian' dan on yıl önce, 1906 yılında soyutlamalarla dolu eserler üretmiştir. Bu gerçek, sanat tarihinin akışında önemli bir değişikliğe neden olmaktadır. Af Klint'in uluslararası sanat camiasında çok bilinmeyen bir sanatçı olması ve eserlerini kuramsal bir çerçevede sunmamış olması, onun çalışmalarını değersizleştirme tehlikesini doğurmaktadır. Kandinsky ve Mondrian'ın tanınırlığı ve resmi sanat tarihindeki yerleşiklikleri göz önüne alındığında, af Klint'in üretimlerine sadece "okültizme meraklı bir kadının teorik temeli olmayan resimleri" olarak bakmak büyük bir yanılgıdır. Mondrian' ın Teosofi Cemiyetleri'ne üye olduğunu ve ilhamını Teosofi' den aldığını açıkça ifade ettiğini; Kandinsky' nin ise Rudolf Steiner ve onun öncüsü olduğu Antroposofi akımını yakından takip ettiğini, Steiner'a mektuplar yazdığını ve onunla bir araya geldiğini biliyoruz. Bu bağlamda, af Klint' in pratiği, benzer ilhamlarla ama çok daha önce temellenip ortaya konan bir üretimi işaret etmektedir. Oliver Assayas'ın yönetmenliğini yaptığı ve senaryosunu yazdığı Hayalet Hikayesi 'Personal Shopper' filmi 30 Haziran 2017'de vizyona girdi. Personal Shopper filmi çağdaş sinema dünyasında kendine özgü bir yer edinmiştir. Bu film, baş karekter Maureen'in ruhani arayışları ile sanatsal bir keşif sürecini iç içe geçirir. Film, mistik ve metafizik temaları işlerken, aynı zamanda soyut sanatın önemli figürlerinden Hilma af Klint'e de göndermeler yapar. Klint'in soyut sanat alanındaki kabul edilişi ve onun sanatsal mirasının derinliği, filmin anlatısında belirgin bir yer tutar. Bu bağlamda, Assayas'ın bakış açısı, sanat ve ruhani deneyimlerin kesişim noktasında derinlemesine bir yolculuk sunar. Filmdeki bu referanslar, af Klint'in eserlerinin sadece estetik bir değere sahip olmadığını, aynı zamanda ruhani bir rehberlik sunduğunu da vurgular. Assayas, Klint'in sanatsal ve ruhani yönlerini keşfederek, izleyiciye sanatın ve metafiziksel deneyimlerin iç içe geçtiği bir anlatım sunar. Chen'in (2024) yazısında, filmde "Resimlerini ruhların sipariş ettiğini söyledi. Soyut sanatı 1906'da Kandinsky ve Malevich'ten önce icat etti" ifadesine yer verilir. Bu ifade, Hilma af Klint'in soyut sanat alanındaki öncü rolüne ve tanınmasına değinir. Klint'in, dönemin önde gelen soyut sanatçılarından önce soyut eserler yaratmış olması, onun sanat tarihindeki önemli yerini vurgular.

Böylece, Klint'in soyut sanatta yenilikçi ve vizyoner bir sanatçı olarak kabul edilişi belirginleşir. Sonuç olarak, **Personal Shopper** filmi, Hilma af Klint'in soyut sanat alanındaki kabul edilişini ve sanatsal mirasının derinliğini keşfederken, sanatın ruhani boyutlarını da araştırır. Klint'in eserlerine yapılan referanslar, onun sanatsal ve ruhani değerini vurgularken, Assayas'ın bu sanatçıya bakış açısı, soyut sanatın sınırlarını ve derinliklerini anlamaya yönelik bir çaba olarak değerlendirilir. Film, izleyiciye sanatın ve ruhani deneyimlerin iç içe geçtiği bir anlatım sunar, böylece Klint'in eserlerinin ve onun soyut sanat alanındaki yerinin önemini bir kez daha hatırlatır.

Hilma af Klint, soyut resim sanatı alanında avangart bir kadın sanatçıdır. Spiritüel yönüyle dikkat çeker. Eserleri, geleneksel formlardan tamamen uzaklaşarak soyut bir dil yaratır. Ancak, sanatsal mirası uzun süre gölgede kalmış, yaşadığı dönemde ve sonrasında hak ettiği tanınmayı elde edememiştir. Hilma af Klint'in çalışmaları mistik bir özellik taşımasının yanı sıra sanatı ve bilimi de birleştiren derinlikli bir anlayışın ürünüdür. Onun eserleri, soyut sanatın duygusal ve düşünsel derinliğini yansıtarak izleyicilere farklı bir bakış açısı sunar. Kandinsky ve Malevich gibi sanatçılar genellikle soyut sanatın öncüleri olarak anılsa da, Hilma af Klint'in soyut eserler üretmeye başlaması, bu iki sanatçıdan yıllar öncesine dayanır. Klint, 1906'da soyut sanatı icat etmiş ve bu alandaki yenilikçi yaklaşımıyla önemli bir yere sahip olmuştur. Klint'in çalışmaları, soyut sanatın sınırlarını zorlamış ve bu alanda yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Kandinsky ve Malevich'in eserleri soyut sanatın gelişiminde önemli rol oynarken, Hilma af Klint'in öncülüğü ve spiritüel yaklaşımı, soyut sanatın derinlikli ve çok boyutlu doğasını zenginleştirmiştir. Bu durum, onun sanat tarihindeki yerini daha da değerli kılmaktadır.

Sonuç

Soyut resim canlı, cansız nesneleri tasvir etmeyen ancak soyut kavramları, renkleri, çizgileri, formları ve yüzeyleri kullanarak duygusal ve düşünsel zihinsel süreç yaşatan bir sanatsal üretim yöntemidir. Bu akım, 20. yüzyılın başlarında Avrupa'da gelişmiş ve birçok farklı akımın doğmasına neden olmuştur. Soyut resimde sanatçının önceki

OPEN ACCESS creative commons COPE

evrelerini, deneyimlerini kapsadığı gibi sanatçının duygusal ve düşünsel süreciyle de biçimlenir. Sanatçının içsel dünyasında yaşadığı olayları eserine aktarmasıdır. Sanatçılar nesneleri tanınmaz hale getirerek veya bunlardan tamamen vazgeçerek soyut formlar oluştururlar. Sanatçılar duygusal ifade, renk etkileşimleri, dokular ve soyut formlar aracılığıyla izleyicisiyle iletişim kurma özgürlüğüne sahiptir. Sanatçının yetiştiği coğrafya, cinsiyeti, eğitimi, dini ve bunun gibi faktörler sanatçının sanat eserinin oluşumunu şekillendirir. Cinsiyet meselesi 19.yy. sonlarına kadar derinlemesine kök salmış bir sorun olmuştur. Cinsiyet ayrımcılığı, kadın ve erkek sanatçılar arasında belirli kimlik rolleri ve beklentileri oluşturmuştur. Kadın sanatçılar ataerkil bir toplumda, belirli sınırlamalara tabi tutulmuş ve sanatlarını icra etmeleri ve yaratıcılıklarını gösterebilmeleri konusunda kısıtlamalar yaşamışlardır. Kadın sanatçıların maruz bırakıldıkları sınırlamaların içinde var olma mücadeleleri feminist hareketi ile sorgulanmaya başlanmıştır. Bu mücadele ile kadın sanatçıların kendi kimliklerini bulma, ifade özgürlüğü kazanma ve sanat dünyasında eşitlik sağlama çabası içine girmişlerdir. Toplumsal normlar ve kültürel yapılar tarafından belirlenen ve kadına giydirilen rollere karşı duran fenimizm hareketi ile birlikte sanat alanında da kadınlar hak ve eşitlik arayışına başlamış oldular. Bu çalışmanın konusu olan Hilma af Klint'in, Kandinsky kadar tanınmamasının nedenini incelediğimizde sanatçının çalışmalarının büyük bir kısmının kendisinin isteği üzerine ölümünden sonra uzun bir süre gizli kalmasını istemesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, onun eserlerinin sanat tarihindeki yerini almasını ve geniş kitlelerce tanınmasını engellemiştir. Af Klint'in eserlerinin içerdiği derin mistisizm ve sembolizm, dönemin sanat eleştirmenleri ve sanatseverleri tarafından kolayca anlaşılamamıştır. Af Klint eserlerinde sadece görsel estetiği değil, aynı zamanda ruhsal mesajları da ön plana çıkarmıştır. Bu onun sanatının, daha rasyonel ve analatik yaklaşımlar benimseyen sanat çevreleri tarafından dışlanmasına neden olmuştur. Sanatçının sanatsal yolculuğu ve eserleri, geleneksel sanat tarihçiliğinin dışında kalan bir alanda yer almaktadır. Onun sanatı, sadece estetik bir deneyim değil, aynı zamanda mistik ve ruhsal bir keşif olarak görülmelidir. Bu çok yönlü yaklaşım, geleneksel sanat tarihçiliği içinde yeterince temsil edilememiştir. Af Klint'in kadın olması da onun tanınmamasında önemli bir etken olmuştur. 20. yüzyılın başlarında sanat dünyası büyük ölçüde erkek egemenliğindeydi ve kadın sanatçıların çalışmaları genellikle göz ardı ediliyordu. Bu cinsiyetçi tutum, af Klint'in sanatının hak ettiği değeri

görmesini engellemiştir. Af Klint, modern soyut sanatın öncülerinden biri olarak, sanat tarihinde hak ettiği yeri zaman içinde almaya başlamıştır. Onun eserleri yalnızca görsel estetiği değil, aynı zamanda derin bir ruhsal ve mistik anlayışı da içinde barındırmaktadır.

KAYNAKÇA

Atalay, M. C. (2023). Soyut resimlerin anlamını incelemek: Plastik öğeler ve sanatçı bağlamı, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 597-620. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3462041

Artdog İstanbul (2020, Nisan 26). Görünmeyen dünya ile bağlantılı bir sanatçı: Hilma af Klint, *Artdog İstanbul.* https://artdogistanbul.com/gorunmeyen-dunya-ile-baglantili-bir-sanatci-hilma-af-klint/

Aydınalp, E. B. (2020). Varoluşçu özgürlük bağlamında kadın: Simone de Beauvoir ve ikinci cinsiyet. *Litera: Dil Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 30(2), 465-488. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1464291

Bardakçı. Ş., ve Oğlak, S. (2022). Toplumsal cinsiyet endeksi ve Türkiye. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3(1), 71-90. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2325457

Bashkoff, T. (Ed.). (2018). *Hilma af Klint: Geleceğe yönelik resimler* .https://d1w.cloudfront .net /590/Ohrner .H.af .Klint incelemesi-19611 -1-özgür.pdf

Chen, M. (2024, February 28). As seen on 'Personal Shopper': Hilma af Klint plays medium. Artnet. https://news.artnet.com/art-world/as-seen-on-personal-shopper-2440552

Çetin, A. (2013). Soyut sanatta "ışık-renk" olgusu. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 1* (2)https ://dergi.org .tr /tr /indir/A-dosya /800218

Erikli, S. (2020). Çalışma sürecinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığının görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2.* https ://derg.org.tr/tr/Yapmak/makale -dosya//985716

OPEN ACCESS creative commons COPE

Kalfa, Z. (2019). Soyut resim sanatı eğilimler, öğretiler ve karşı iddia. *Uluslararası Bilimsel Araştırma Dergisi (IBAD)*, 4(2), 201- 221. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/676467

Kınay Gor, T. (2019). Soyut sanatın esrarengiz öncüsü: Hilma Af Klint. *International Balkan Üniversitesi, Macedonia-Ankara,* 1-16. https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22916

Mutlu, A. ve Dede, B. (2022). Sanat'ta köklü değişimin mimarı Cezanne. *Uluslararası Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 8* (57), 1332-1337. https://journalofsocial.com/index.jsp?mod=makale_tr_ozet&makale_id=64747

Özderin, S. (2008). Sanatsal yaratıcılıkta potansiyel bir problem: Zihinsel aşkınlık boyutuyla soyut resimde "içerik ve biçim". *Akdeniz Sanat Dergisi*, 1(2), 79-90. https://dergipark.org.tr /tr /indir/A-dosya /275824

Özel Doğan, H. ve Piyal, B. (2017). Toplumsal cinsiyetle ilişkili sorunlar. *Türk Halk Sağlığı, 15* (2), 150- 163. https ://dergipark.veya.T/T/indir /makale-dosya /346205

Öztütüncü, S., ve Özkartal, M. (2015). Soyut resimde yapısal bütünlük ve biçim verme. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 8(15), 92-103. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275505

Özyonar Çırak, B. (2021). Kadın sanatçıların toplumsal cinsiyet kodlarına karşı sanatsal ifadelerindeki dönüşüme yönelik bir değerlendirme. *Sanat ve Yorum Sanat ve Yorum, (38)*, 81-95. http : //dx.d.org /10/ataun.909

Samsun, M. (2016). Ataerkil toplumda kadın sanatçıların kimliklerini gerçekleştirme çabası olarak feminist söylem, *Cumhuriyet Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü, Sanat Yazıları,* (34), 55-68. https ://arama .tr.gov.tr/tr /yayin /det/202348//ataerkil -toplum-kadın-sanat-kim-ger-kabası -gözler-feminist-söyle

Sanatyapiyo. (2023). Soyut sanat nedir? Soyut sanat sanatçıları. Sanatyapio. https://sanatyapiyo.com/blog/soyut-sanat-nedir/

Satır, M., ve Kayserili, M. E. (2013). Gerçeklikten soyuta giden yol. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 0(30), 123-141.

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/28724

Savaşer, I. (2021). Soyut sanatta harmoni ve soyut güzellik anlayışı. *Fine Arts*, 16(2), 154-161. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1748824

Sezer, A. ve Sezer, C. (2020). Resim sanatı tarihindeki ilk soyut resim üzerine. *Akademik Sanat, 5(9), 6-14.* (https ://der.org .tr/tr/Yapmak/makale -dosya//1075725

Ulusoy, D. (1999). Plastik sanatlarda toplumsal cinsiyet. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 47-73. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/596990

Yılmaz, Ö. (2020). Geleceğe bir mektup: Hilma af Klint. *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi*. https://t24.com.tr/yazarlar/ozge-yilmaz/gelecege-bir-mektup-hilma-af-klint,27417

İnternet Kaynakları

Af Klint, H. (1915). *Group X, Altarpiece No. 1.* Yağlıboya ve tempera, 240 x 320 cm. https://t24.com.tr/yazarlar/ozge-yilmaz/gelecege-bir-mektup-hilma-af-klint,27417

Heald, D. (2018). Kurulum görünümü: Hilma af Klint: Geleceğe Yönelik Tablolar. Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, 12 Ekim 2018–23 Nisan 2019. Borderless (Yayın Numarası).

https://www.border-l-e-s-s.com/new-page-63

Heald, D. (2018). Hilma af Klint: Geleceğe Yönelik Tablolar [Fotoğraf]. Solomon R. Guggenheim Müzesi, New York, NY, ABD.

https://www.border-l-e-s-s.com/new-page-63

Hilma af Klint. (1907). *De tio största, nr 7, Mannaåldern, grup IV* [Resim]. Stiftelsen Hilma af Klints Verk. Fotoğraf: Albin Dahlström / Moderna Museet. https://www.modernamuseet.se/stockholm/en/exhibitions/hilma-af-klint-de-tio-storsta-2022/

OPEN ACCESS creative commons COPE

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Katkı Oranı Beyanı:	%50-%50
Destek ve Teşekkür Beyanı:	
Sorumlu Yazar:	Yıldız İNALÖZ
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız

The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Author Contributions:	%50-%50
Statement of Support and Acknowledgment:	
Corresponding Author:	Yıldız İNALÖZ
Double-Blind Peer Review:	External-independent